

HET STAPELRECHT

Aansluitend op het artikeltje van de Heer P. Decaluwe 'De Tol op het graan te Gent', verschenen in Gh. T. 1983 – N° 1 – p. 49, verstrekte de Heer A. De Buck ons de volgende bijkomende gegevens :

Het stapelrecht bestond erin dat van de graanscheperen die op de Schelde, Leie, Lieve en Moervaart de stad doorvoeren in het stapelhuis of Spijker aan de Graslei en in dit aan de hoek van de Pensenmarkt en Graslei, één vierde en soms één zesde van hun lading dienden te lossen en alhier te koop te stellen, meestal aan een prijs door het stadsbestuur vastgesteld; wat veel nering en geldelijk profijt voor Gent betekende.

Filips de Goede die nooit naliet onze stad te bevoordelen – dikwijls ten eigen bate – had in 1424 dit recht nog versterkt. Zó moest al het Franse koren dat voor Vlaanderen was bestemd door Gent komen, om er te worden onderworpen aan het stapelrecht.

Wanneer de oogst aan granen in sommige jaren slecht was, dan verkocht de stadsmagistraat het ten voordele van de bevolking. Dit was een enorm voordeel voor de stad. Zo was er in 1431 een groot gebrek aan koren, Gent werd er nochtans van gespaard gezien de volle opslagplaatsen alhier ingevolge het stapelrecht. Het was eveneens zó tijdens de zeer strenge winter van 1434-1435 en in nog andere jaren.

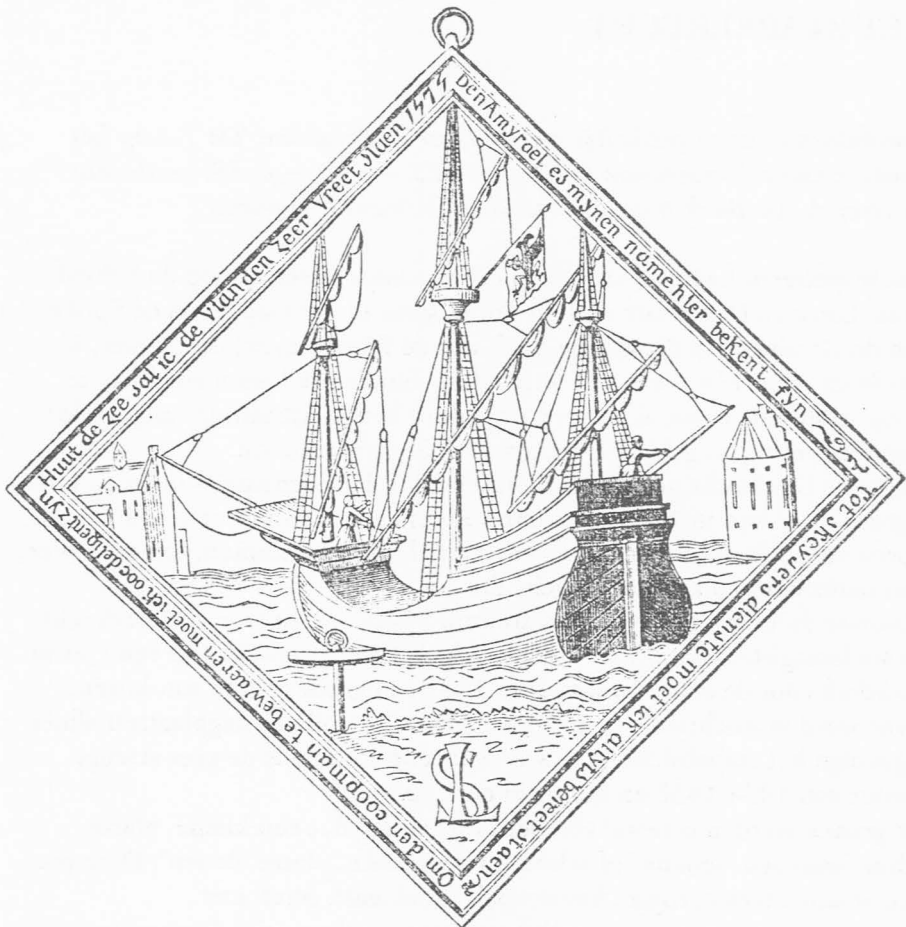
De granen werden meestal vervoerd op 'seyen' dat een kleine, platte schuit was; een 'scoude' of schuit en de grotere, platte 'denen'. Deze granen waren : tarwe, rogge, haver, spelt, boekweit, gerst, enz.

Wanneer er, gedurende de vruchtbare jaren, veel graan te Gent was en niet genoeg plaats in beide spijkers, dan werd het ondergebracht in plaatsen gelegen in een cirkel met een straal van tweehonderd meter ongeveer en zelfs nog meer, verwijderd van de Koornlei – wiens naam aan het einde van de achttiende eeuw veranderd werd in Graslei.

Hetzelfde op de Koornlei-Sint-Michielslei tot aanvang van de negentiende eeuw-Korenmarkt, omheen de Sint-Niklaaskerk en zelfs tot in de Roden Toren tegen de Sint-Baafsabdij.

Vele plaatsen waren private woningen, alwaar het koren werd gestapeld op zolders, in kamers en zelfs benedenplaatsen, kelders waren daartoe té vochtig.

Buiten de twee spijkers werden grote opslagplaatsen 'Beeries' geheten, wat graanmagazijn betekent, mogelijks genoemd naar de 'berie, berrie of borie' : draagbaar, en ook soms 'Graenders', wat het Middelnederlands woord is voor graanzolder, korenschuur. De handelaars noemde men 'Beerielegghers', ze gebruikten een 'beerielegghers mate' om het graan te

Schild der Vrije Schippersnering (1575). Atlas Goetghebuer.

meten wat gedaan werd door de 'coeremeters'.

De plaatsen omtrent de Leie, tussen de twee bruggen, voor het onderbrengen van het graan, noemde men ook 'Aerthuuzen' en de eigenaars 'aerthuushouders'.

Dikwerf droegen deze laatsten ook de naam van 'saemcooper van den coorne' en ook 'weerd ter Leye' alhoewel ze geen drank verkochten, hier wordt geen waard bedoeld.

Vele schippers komende uit Frankrijk, wilden de grote stad ontwijken door langs de Ieperlee naar Ieper te varen. Om die stad uit te schakelen vroeg Gent dan enkel één zesde dan de wettelijke één vierde van de lading.

De pijnders laadden de wagens aan de Graslei of droegen de zakken in beide spijkers of 'beerries' aan beide oevers van de Leie, alwaar zich de grootsten bevonden.

Sommige wagens reden dan naar de Korenmarkt, reeds in de dertiende eeuw 'Cornard' geheten, alwaar de zakkendragers van de Korenmarkt, die geen gild vormden, ze losten en de zakken graan in de huizen omheen de plaats droegen, met als belangrijkste : tSack, de Leeuw, de Cleppe, den Ouden Sac, het Coolsteen, enz.

Enkel tarwe, rogge en haver, de voornaamste graangewassen vallen onder het stapelrecht. Op de spelt werden rechten geheven ten voordele van de graaf. Op de gerst geen om waarschijnlijk de brouwers gewillig te zijn en de pot bier niet té duur te maken !

De eigenaars, dit stond hun vrij, konden de overblijvende 5/6 of 3/4 aan de stad verkopen, die de prijs bepaalde, wat een groot voordeel was voor Gent, dit ook voor het koren dat wettelijk diende gelost te worden.

Alle doorvarende schepen dienden ook tol te betalen, dit verschilde met de jaren en tonnemaat van het schip.

Binnen de drie dagen, na de lossing, moesten de schippers met hun boot, de haven 'Tusschen Brugge' verlaten.

Nazicht over dit alles werd gedaan door controleurs 'Stapelhouders ter Leye' genoemd, ze moesten van alles boekhouden, ze werden soms ook 'Ghecommitteerde ten vercoopene van den onvrye coorne' – het verplicht geloste graan – genaamd.

Ze werden onder de gegoede poorters van de stad gekozen voor één jaar en hielden zitting nevens de Spijker in het 'Tolhuuzeken', reeds van in een vorig gebouw dan het huidige.

Ook de wagens en karren geladen met koren, dienden aan de poorten tol te betalen wanneer ze de stad binnenreden, hier was geen stapelrecht aan te rekenen, gezien het geen transit betrof.

Filips de Goede, dan opnieuw goede maatjes met Gent, bekrachtigde op 15 januari 1456 het Gentse stapelrecht.

Na de rebellie van 1539 gaf Keizer Karel, nadat hij de stad zwaar had gestraft in 1540 en al haar privileges had afgenomen, kort nadien het stapelrecht, het recht van lastbreken – waarover het in dit artikel niet gaat – en de korenmaat aan de stad terug.

Hij deed dit, natuurlijk, niet uit genegenheid voor zijn stadsgenoten, maar wel voor het voordeel dat hij er uit kon halen. Een andere stad in Vlaanderen was in die tijd daartoe niet geschikt, immers Gent ligt aan de samenvloeiing van Schelde en Leie en dit was ideaal.

Zelfs in 1673 werd het stapelrecht nog door de overheid bevestigd, maar reeds het jaar nadien kon men dit, in ongebruik gekomen zijnde, als afgeschaft aanzien.

In de veertiende eeuw – voorgebod van 1366 – moest zelfs de helft uit de schepen gelost werden.

Het recht bestond reeds zólang, dat het begin ervan aan mensengeheugen

is ontsnapt, wordt vermeld.

ALFONS DE BUCK

Uittreksel uit de hoofdstukken 4-7-10 van het boek 'De duizend Gentenaars' door
bovenvermelde, waarin de bibliografie is vermeld, onder anderen :
Maurice Heins : Gand, sa Vie et ses Institutions, Gand 1921-1923.
